

Språk utveckling
utifrån ett BHV perspektiv



Leg. Logoped
Catarina Sjöberg

Catarina.sjoberg@regionhalland.se

Varför är det viktigt med språk?

Vi

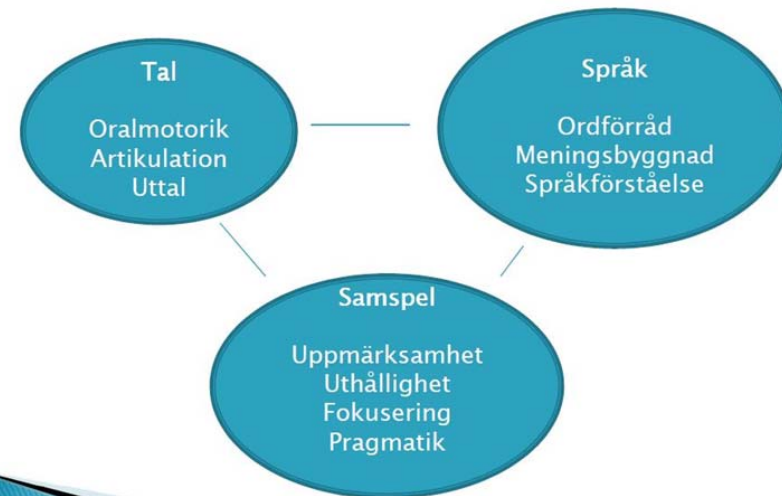
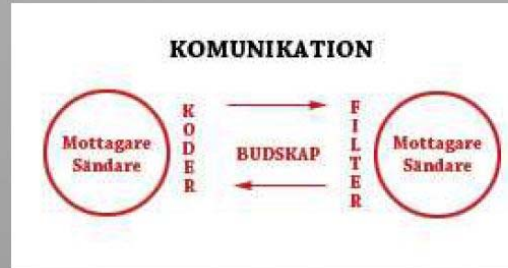
Pratar, läser, tänker,
bubblar, klurar,
skriver, förklarar,
berättar, fantiserar,
ljuger, leker med,
kompromissar,
beskriver, omgås,
uttrycker oss i

Språk



Vad behövs för kommunikation?

- ▶ En sändare och en mottagare som lyssnar och tar emot signaler utifrån samma regler och koder.
- ▶ Mottagaren måste ha ett lagom starkt filter för att uppfatta och analysera signalerna och det som är viktigt.



BVC

▶ Primärpreventiva arbetet – föräldrasamtal

- ▶ Språklekar i vardagen, när som helst, var som helst
- ▶ Skapa förutsättningar för barnet att uppfatta signalerna
- ▶ Taltid / special time
- ▶ Tempo
- ▶ Stimulans
- ▶ Överstimulans
- ▶ Barnvagnen, apparater, ljud/ljus/intensitet...

▶ Sekundärpreventiva arbetet

- ▶ Språkliga bedömningar
- ▶ Följer barnet det ålderstypiska?
- ▶ Kontroller på bvc
- ▶ 6 mån, 10 mån, 18 mån, 2 år, 3år, 4 år, 5 år
- ▶ Kontakt med barnomsorgen
- ▶ Vidarremittering
- ▶ ÖNH, bvc psykolog, logoped, habilitering, BUP...

Svårigheter med suga/svälja – titta bland annat på kroppställning.

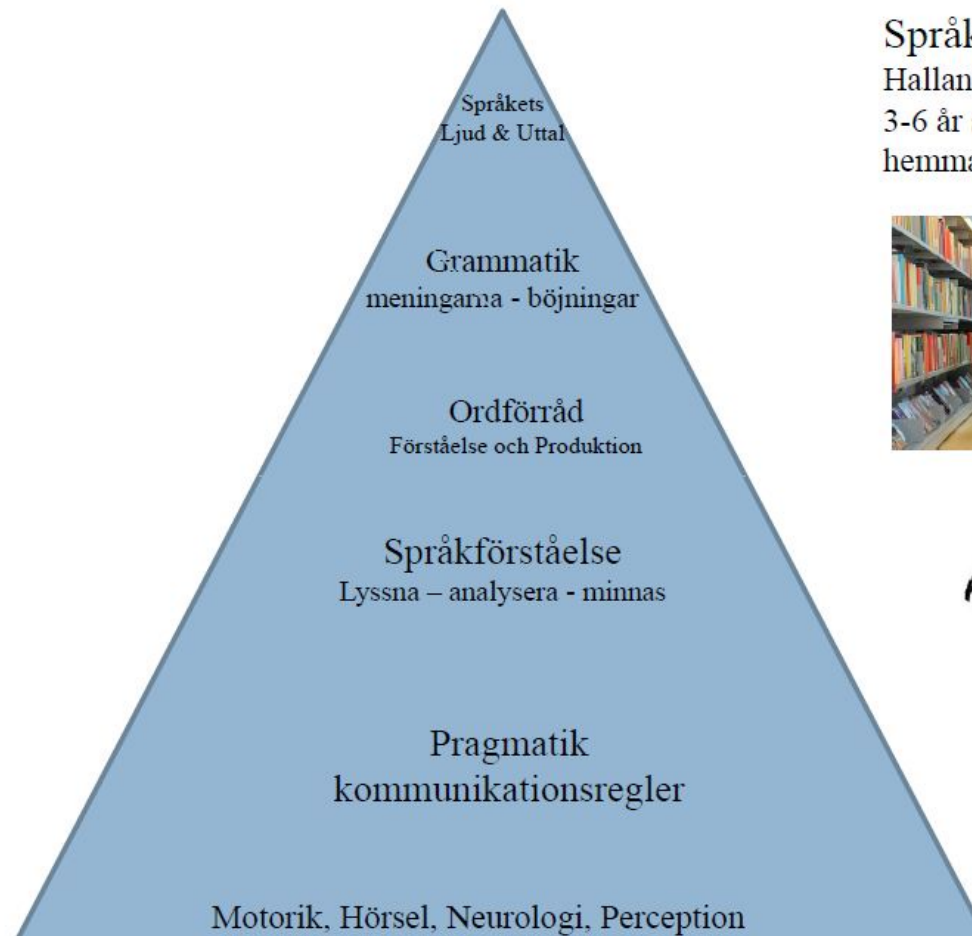


Barnet liggande



Barnet mer sittande

Språk + Tal + Samspel = Kommunikation

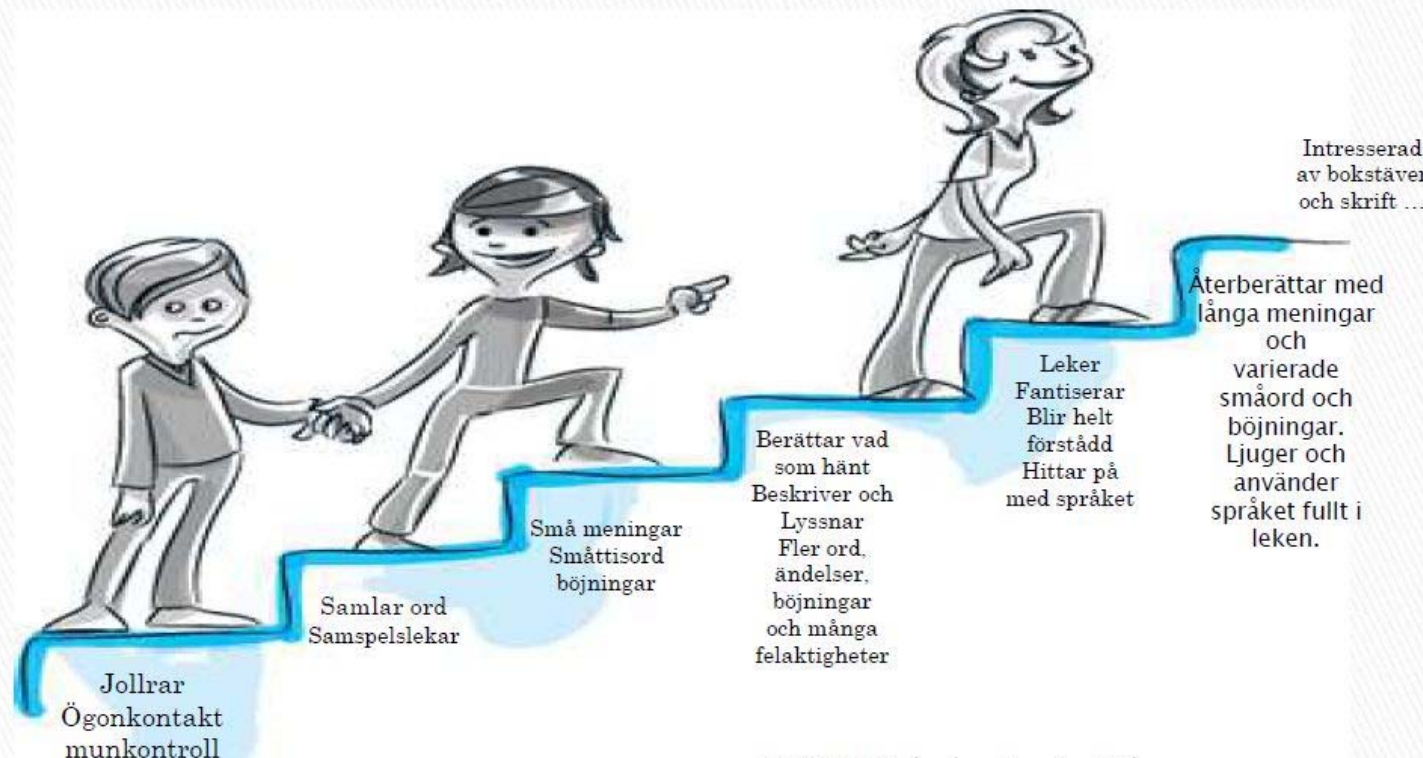


Språk-kedjan
Hallands bibliotek
3-6 år språkträning för
hemmalån



SÅ LÄR SIG VÅRA UNGAR ATT KOMMUNICERA

- ▶ Steg för steg – putta och locka dem framåt, låt dem vila ibland och stabilisera det de lärt sig.



Baby tiden – att prata om



Även en baby
kommunicerar mycket.

- ▶ Vänta in babyn – den svarar
- ▶ Ögonkontakt
- ▶ Härma vad barnet gör – vänta på reaktion
- ▶ Leende
- ▶ Ljud – joller
- ▶ Rörelser – motorik
- ▶ Kommentera vad de tittar på, vad de gör, vad ni gör..
- ▶ Baby talk – röst, melodi, upprepning, ögonkontakt.
- ▶ Sjung, lek, ramsor
- ▶ Dialoglekar – Tittut, 1,2,3, upp i luften ...
- ▶ Att stötta barnet på den nivå de är – höja nivån lite högre



10 mån – att titta på

- ▶ Allmän motorik och stabilitet
- ▶ Barnet låter och jollrar varierat
- ▶ Anknytning – ögonkontakt
- ▶ Äter och suger/sväljer bra
- ▶ Intresserad av omvärlden

10 mån kontroll – att prata om

Situationsförståelse

Språkförståelse

Leken

Gemensamt fokus – boken

Sätt namn på allt – peka

Olles näsa..

Tar in hela världen

- Barnvagnen
- Skapa förutsättningar för barnet att orka ta in och ta emot
- Tolka och förtydliga – sätt språk på vad som händer
- Härma barnet och vidareutveckla
 - Joller-ord
 - Tecken-ord
 - Ljud-ord
 - Melodi - meningar



18 mån kontroll –att titta på

- ▶ Kommunikativt barn – anknytning till den vuxne
- ▶ Är med på "gemensamt fokus"
- ▶ E de?
- ▶ Pekar, låter, visar, tecknar
- ▶ Låter varierat
- ▶ Språkförståelse inte bara situationsförståelse
- ▶ Leker och härmar

18 mån kontroll – att prata om

Skillnaden språkförståelse och situationsförståelse.

Att leka med språkförståelsen.

Att låta barnet hjälpa till och vara med och tolka vad som händer och vad ni/barnet gör.

Svara på "e de?"

Bygga vidare på barnets tal och uttryck.

1 ord > 3 ord

Lägg er nivå över barnet

Dela fokus – böcker/verkligheten

Golv-lekens fördelar

Tv och skärm-tid



24 mån kontroll – att titta på

- ▶ Barnet är kommunikativ ickeverbalt. Pekar, visar, lyssnar, tecknar, ögonkontakt.
- ▶ Barnet låter med varierade ljudkombinationer
- ▶ Barnet har enstaka ord
- ▶ Om inget tal – ta tillbaka barnet vid 2½ år





24 mån – att prata om

- ▶ Berätta enkla sagor
- ▶ Prata om vad man gjort under dagen
- ▶ Leka samarbetslekar, bredvidlekar.
- ▶ Låta barnet vara med när ni dukar, lagar mat, snickrar, klipper gräs etc. Berätta om vad ni gör och vad saker heter.
- ▶ Svara på "varför de?" – utveckla ordförrådet

- ▶ Lek med färger, räkna 1–3, kroppsdelar etc
- ▶ Motsatser, prepositioner, pronomen
- ▶ Brodera ut deras meningar

3 år- att titta på

- ▶ Treårs test M.Westerlund
- ▶ Barnet har börjat prata med många ord och helst 2-3 ords meningar.
- ▶ Barnet är ganska förståelig
- ▶ Barnet gör sig förstådd inom familjen men inte alltid utanför
 - + 24 mån kontrollen
- ▶ Om barnet inte pratar skickas trippelremiss till
 - hörselkontroll
 - Logoped
 - Bvc-psykolog





3 år – att prata om

- ▶ Biblioteket – läsa ihop
- ▶ Lekens betydelse – ner på golvet och lek
- ▶ Ordförråd i vardagen
 - Gå i trappor och räkna – gunga och kom på djur..
 - Sätt namn på saker runt omkring
- ▶ Prat-tid/special time
 - Ge 3åringen prat-tid i familjen
 - Tyst barn – prata med förskolan om prat-tid
- ▶ Stamning – ta kontakt med logoped

4 år- att titta på

- ▶ Värmlands-testet
- ▶ Uttal
- ▶ Kolla även meningslängd, ordförråd och förståelse
- ▶ Hörsel
- ▶ Lek och samspel
- ▶ Barnet ska vara förståelse och kunna berätta och beskriva enkelt.



4 år – att prata om

- ▶ Biblioteket – läsa ihop regelbundet.
- ▶ Prata mycket om er din och barnets dag
- ▶ Häng med i deras fantasier – brodera ut deras berättelser och sen och sen..
- ▶ Turtagning – spela bordspel & dialog
- ▶ Böcker
- ▶ Sitt gärna med och kommentera/förtydliga när barnet spelar dataspel, tv-spel, tv och I-pad.
- ▶ Lek med ord
- ▶ Svara på 1000 frågor
- ▶ Förtydliga när ordvalet blir tokigt
- ▶ Låt barnet berätta sagor utifrån bilderna
- ▶ Räkna, färger

5 år- att titta på

- ▶ Berättar fritt om en bild - fantiserar mycket
- ▶ Pratar "rent" förutom r,sj,tj-ljud
- ▶ Pratar i långa meningar och kan berätta och beskriva om vad som händer.
- ▶ Räknar, siffror, skriver och känner igen sitt namn.
- ▶ Vill skriva bokstäver
- ▶ Ljuger och hittar på
- ▶ Hittar på och leker roll-lekar
- ▶ Kan fundera ut lösningar på problem.



5 år – att prata om

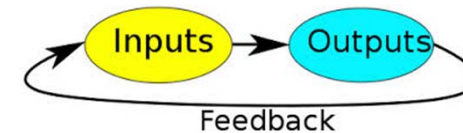
- ▶ Prata om olika händelser, i dag, i morgon, övermorgon. Försök och förklara när tidsformerna blir tokiga
- ▶ Svara på 10 000 frågor om allt och andra
- ▶ Nya ord – läs böcker
- ▶ Prata och diskutera! 5–15 min/kväll bara för mig! Prata om plats i syskonskaran och hur det påverkar barnets prat-tid
- ▶ Barnets språk är nu fullt av "nästan rätt" ord, förklara och se om ni kan hitta rätt ord.
 - Vet du vad det betyder?
 - Koppen- du vet den jag dricker kaffe ur
- ▶ Berätta och hitta på – låt de fantisera ihop nya sagor tillsammans med er, Återberätta sagor
- ▶ Bokstäver och siffror, färger
- ▶ Vara med i vardagen – fråga dem, be dem om hjälp

Majoriteten av världens barn pratar mer än ett språk

Språken utvecklas var för sig men påverkar varandra



Barnet utgår ifrån de processer som de kan och testar – fungerar de på språk 2 och språk 3 också...



Genom att få feedback på sitt försök så kan de bygga ut en annan variant av system eller så inser det att ja – det funkade

Flera språk – hur påverkar det?



Om du har svårt att klättra i träd så är det lika svårt oavsett vilket sorts träd det är...



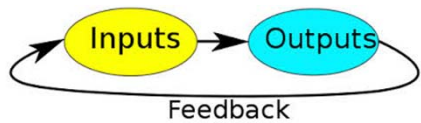
Om du har svårt med din språkliga utvecklingen har du det på alla språk.



- ▶ För att lära sig ett språk måste **barnet exponeras tillräckligt mycket för det**. Om barnet inte exponeras tillräckligt mycket blir språket svagare.
- ▶ Självklart ska **varje förälder prata "sitt" språk** med sitt/sina barn. Om familjen har tre-fyra språk kommer de språk som pratas mest att utvecklas mest av barnen. De andra språken blir lite svagare.
- ▶ Man måste skilja på om barnet har en **språkstörning** eller om det varit för **lite exponerat** för det språket.
- ▶ Modersmålet bör vara **lika utvecklat** som hos **jämnåriga flerspråkiga barn** med samma modersmål. Tänk på att tiden på vistelse på förskola gör störst språklig nytta om den är kontinuerlig utan för stora avbrott.

Frågor att ställa till målsman när familjen pratar mer än ett språk

- **Vilka språk pratar ni hemma?**
- **Förstår barnet** vad ni säger till honom/henne då ni pratar ert hemspråk?
 - ▶ Förstår ni vad barnet säger eller menar?
 - ▶ **Om ni jämför med syskon - har barnets språkutveckling varit lik syskonens?**
 - ▶ Har barnet svårt att byta mellan språken, t ex om ngn rent svensktalande kommer på besök eller mellan mammas och pappas språk.
 - ▶ Om barnet inte kommer på ett ord på det ena språket, kan han/hon då säga det på det andra språket?
 - ▶ Hur många timmar är barnet på förskolan eller i svensktalande miljö – i praktiken, inte vad man har rätt i?
 - ▶ Har man varit i hemlandet under någon längre period?



Säg om
Säg rätt
Säg mer



Barn är olika



Högläsning



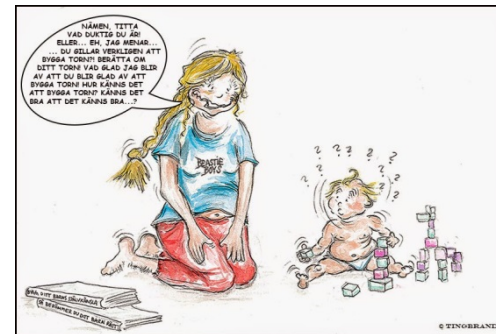
Ta det lugnt,
ålderstypiskt är brett!



Lagom är bra!



Svara på alla frågor



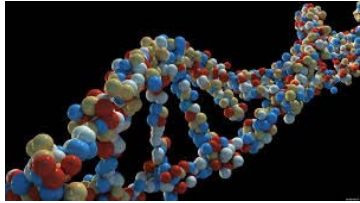
Skippa dina frågor



Tillsammans är bäst!

Alla bilder från
Ett paron
till morsa

Hopp och Stopp i talet!



Anlag



För mycket ...



2½ - 4 år

"Jag kan säga så många smarta saker men min mun är så liten så det kommer inte ut"



Leker mer med prat



Munnen hinner inte med



Prat plats

BHV-Körkort 161026
Catarina Sjöberg, leg logoped



<http://www.kodknackarna.se/>

Både broschyrer och filmer finns på flera olika språk.

Språkredjan Halland/Språkväskorna på bibblan

<http://www.regionhalland.se/sprakredjan>

<http://www.rikshandboken-bhv.se/texter/undersokningar/sprak-och-talbesvar-hos-forskolebarn-och-skolbarn/>

Barn i början, språkutveckling i förskoleåldern

Monica Westerlund

BHV-Körkort 161026
Catarina Sjöberg, leg logoped

Den enda vägen att lära sig kommunicera är
TILLSAMMANS!



BHV-Körkort 161026, Catarina Sjöberg,
leg logoped

Extra info



BHV-Körkort 161026
Catarina Sjöberg, leg logoped

Talutveckling – Ätutveckling

- ▶ Bålstabilitet ger stabilitet i käke och kontroll av rörelsen käke, läppar, tunga.
- ▶ Stabilitet av käke gör att läppar och tunga kan röra sig mer och mer fritt från varandra.
- ▶ Genom joller provar och testar barnet rörelsen, hur kändes det, hur gjorde jag, hur lät det, kan jag göra samma sak igen?
- ▶ Ju fler rörelser och kontroll av dessa – ju mer joller
- ▶ Joller är grunden till tal.
- ▶ Andning, stabilitet och rörelse av käke, läppar, tunga, i kombination av känsel och röst är förutsättningar för joller och senare tal.
- ▶ Ju bättre rörelsekontroll av käke, läppar, tunga ju fler rörelser får jag kontroll över.
- ▶ Ju fler rörelser av käke, tunga, läppar ju mer kontroll får jag över det jag stoppar i munnen.
- ▶ Ju mer jag stoppar i munnen ju bättre kontroll får jag över min känsel i munnen.
- ▶ Barnet måste känna säkerhet då det stoppar något i munnen. Känns detta ok, kan jag spotta ut det? Kan jag svälja det?
- ▶ Stabilitet ger rörelse – känsel ger kontroll – rörelse och känsel möjliggör bearbetning av bolus och kontroll av ätandet.

Hur man fångar upp barn med språkstörning som pratar mer än ett språk?

Idag träffar ni många barn som i sin vardag pratar och lyssnar till mer än ett språk. Bland dessa barn finns naturligtvis också barn med språkstörning.

Hur gör ni för att lättare hitta dessa barn?

Här följer en del fakta gällande flerspråkighet:

- ▶ Majoriteten av världens förskole- och skolbarn pratar mer än ett språk.
- ▶ Att sluta med ett språk medför inte att det språk som blir kvar utvecklas snabbare.
- ▶ Språken utvecklas var för sig men påverkar varandra.
- ▶ Flerspråkighet medför aldrig en språkstörning
- ▶ En språkstörning slår på alla språk, d v s barnet kan inte ha en språkstörning bara på svenska och inte på modersmålet.
- ▶ För att lära sig ett språk måste barnet exponeras tillräckligt mycket för det. Om barnet inte exponeras tillräckligt mycket blir språket svagare.
- ▶ Självklart ska varje förälder prata "sitt" språk med sitt/sina barn. Om familjen har tre-fyra språk kommer de språk som pratas mest att utvecklas mest av barnen. De andra språken blir lite svagare.
- ▶ Man måste skilja på om barnet har en språkstörning eller om det varit för lite exponerat för det språket.
- ▶ Om barnet varit kontinuerligt i svensk förskola i minst två år bör barnet kunna ge några exempel på höga grammatiska nivåer, t ex rätt ordföljd.
- ▶ Modersmålet bör vara lika utvecklat som hos jämnåriga flerspråkiga barn med samma modersmål. Tänk på att tiden på vistelse på förskola gör störst språklig nytta om den är kontinuerlig utan för stora avbrott.



Orsak till störningar i språkutveckling

- ▶ Hörselavvikelse
- ▶ Komplikationer vid graviditet/förlossning
- ▶ Ärftlighet för språkliga svårigheter
- ▶ Missbruk hos modern
- ▶ Psykosocial miljö
- ▶ Andra handikapp – perceptuella störningar
- ▶ Tidigare sjukdomar
- ▶ Traumatiska upplevelser
- ▶ Okänd orsaksfaktor

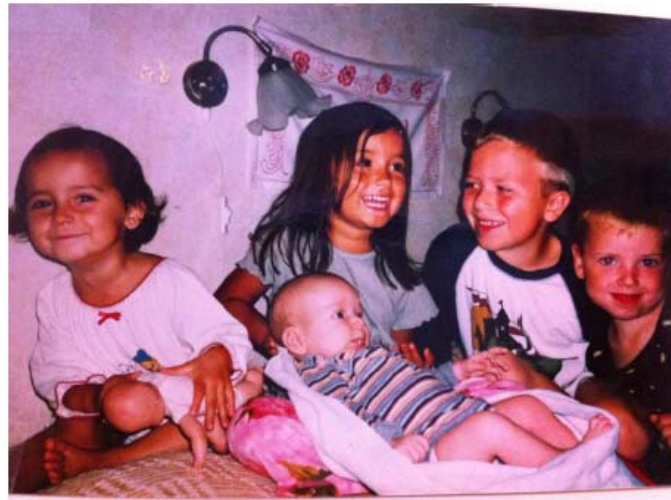


Remiss till logopedremiss

▶ Se infolapp

- Avvikande övrig utveckling?
- Tidigare sjukdomar; öronsjukdom, allergi?
- Hörselundersökning, resultat/planerad?
- Ärftlighet för språksvårigheter, läs- och skrivsvårigheter?
- Aktuellt problem?
- Föräldraoro?
- Är remiss skickad till annan instans? Vilken?

Språk och Talutveckling år för år



Baby 0–1 år

Barnet

- ▶ Ögonkontakt
- ▶ Suga/bita/svälj-kontroll
- ▶ Jollerutveckling
- ▶ Try & Error
- ▶ jollerord & teckenord
- ▶ Du & Jag, Jag vill ha, gör som Jag säger, här kommer Jag!
- ▶ Tar kontakt – håller kvar kontakten.

Mamma & Pappa

- ▶ Ge & ta Ögonkontakt
- ▶ Benämna och lek med saker kring barnet
- ▶ Tolka vad de gör och menar med dina ord
- ▶ Ge barnet saker att tugga, suga på.
- ▶ Härma, prata, sjung, mys med barnet.
- ▶ Prata enkelt – babyspråk
- ▶ Du & Jag – myspys och prat
- ▶ Tittut – leken
- ▶ Var är lampan?

1-2 år

- ▶ Va e´ de´?
- ▶ Sätta namn på allt
- ▶ Pekar, ljudar, visar
- ▶ Ljudord – muuu
- ▶ Ge och ta – lekar
- ▶ Förstår uppmaningar
- ▶ Kollar, testar, provar
- ▶ Härmlekar – servera kaffe
- ▶ Kom!
- ▶ Egen vilja – NEJ
- ▶ Ordexplosion – ca 18 mån
- ▶ Ge barnet namn på allt omkring er.
- ▶ Var är lampan? Vad är det?
- ▶ Var är Olles näsa?
- ▶ Pekböcker, foto, Maxböcker – berättarläs
- ▶ Upprepningslekar, fantasilek
- ▶ Be barnet om saker
- ▶ Sätt språk på vad barnet gör och visar.
- ▶ Förklara men kortfattigt
- ▶ Lagg er på ribban över barnets språk. Översätt – förtydliga.

2-3 år

- ▶ Ordexplosion II
- ▶ Korta meningar
- ▶ Kroppsdelar
- ▶ Stor, liten, på, över, i
- ▶ Berätta lite om sin bok, peka på frågor eller svara på frågor - vad gör Totte?
- ▶ Förstår när man pratar om vardagen och omvärlden.
- ▶ Vill prata i telefon etc.
- ▶ Dialekt
- ▶ Härmar-säger efter
- ▶ Leker fantasilekar
- ▶ Kategoriserar orden/begreppen
- ▶ negationer
- ▶ Berätta enkla sagor
- ▶ Prata om vad man gjort under dagen
- ▶ Leka samarbetslekar, bredvidlekar.
- ▶ Låta barnet vara med när ni dukar, lagar mat, snickrar, klipper gräs etc. Berätta om vad ni gör och vad saker heter.
- ▶ Lek med färger, räkna 1-3, kroppsdelar etc
- ▶ Motsatser, prepositioner, pronomen
- ▶ Brodera ut deras meningar

3-4 år

- ▶ Pratar och berättar, fantiserar vilt.
- ▶ Har längre meningar, många ord, småord
- ▶ Mer pronomen, prepositioner, tidsformer, jämförelser
- ▶ Innehållet i språket
- ▶ Egna nya ord
- ▶ Mer hierarki.
- ▶ Turtagning - enkla spel & dialog
- ▶ Varför de?
- ▶ Fantasilekar
- ▶ Idag - i morgon
- ▶ Prata mycket om er dag och barnets dag
- ▶ Häng med i deras fantasier - brodera ut deras berättelser och sen och sen..
- ▶ Turtagning - spel & dialog
- ▶ Böcker
- ▶ Leka med ord
- ▶ Svara på 1000 frågor
- ▶ Låt barnet berätta sagor utifrån bilderna
- ▶ Räkna, färger

4-5 år

- ▶ Berättar fritt – fantiserar mycket
- ▶ Många pratar rent
- ▶ Undrar och frågar
- ▶ Har långa meningar med ganska korrekt grammatik – mycket småord.
- ▶ Räknar, siffror, sitt namn.
- ▶ Vill skriva bokstäver
- ▶ Hittar på och leker modellekar, mamma, pappa, barn lek.
- ▶ Kan fundera ut lösningar på problem.
- ▶ Prata om olika händelser, i dag, i morgon, övermorgon.
- ▶ Svara på 10 000 frågor
- ▶ Nya ord – läs böcker
- ▶ Prata och diskutera! 15 min/kväll bara för mig!
- ▶ Berätta och hitta på – låt de fantisera ihop nya sagor.
- ▶ Återberätta sagor
- ▶ Beskriva leken
- ▶ Vara med i vardagen – fråga dem, be dem

5–6 år

- ▶ Pratar fritt i långa meningar
- ▶ Vetgiriga – jag vill veta
- ▶ Olika tidsformer
- ▶ Mycket småord
- ▶ Bokstäver och siffror
- ▶ Låtsasskriver/läser
- ▶ Rim, ramsor, sång
- ▶ Undrar och funderar
- ▶ Fantasi/lögner?
- ▶ Spela spel som är lite krångligare
- ▶ Böcker, sagor, berätta
- ▶ Siffror, bokstäver, sitt namn, korta ord, skriva
- ▶ Rim, ramsor
- ▶ Lyssna efter ljud.
- ▶ Klappa ord, vilket namn är längst etc.
- ▶ Låt dem brodera ut sina berättelser men ifrågasätt. Var det riktigt sant?